

علم کلام و عقاید شیعه علمی مستقل و پویا است

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی اظهار کرد: علم کلام و عقاید شیعه، یک علم مستقل و پویاست که حرکتی مستمر داشته و به اقتضای زمان به درجاتی از کمال رسیده است و من سعی کرده‌ام در نگارش دفتر اول «سیر تطور کلام شیعه»؛ این مهم را نشان دهم.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی اظهار کرد: علم کلام و عقاید شیعه، یک علم مستقل و پویاست که حرکتی مستمر داشته و به اقتضای زمان به درجاتی از کمال رسیده است و من سعی کرده‌ام در نگارش دفتر اول «سیر تطور کلام شیعه»؛ این مهم را نشان دهم.

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدصفر جبرئیلی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، از پژوهش‌های خود برای نگارش دفتر اول «سیر تطور کلام شیعه»؛ خبر داد و گفت: دفتر دوم پروژه «بازخوانی کلام شیعه»؛ با عنوان «سیر تطور کلام شیعه»؛ از عصر غیبت تا خواجه نصیر»؛ به دلایلی پیش از دفتر اول آن آماده و چاپ و منتشر شد و هم‌اکنون نیز مشغول پژوهش برای آماده‌سازی دفتر اول این پروژه هستم که به عصر حضور امامان معصوم(ع) اختصاص دارد.

جبرئیلی با بیان این که دفتر اول از سال 11 هجری تا سال 260 را دربرخواهد گرفت، عنوان کرد: ما به دلایل محکم و متقنی معتقدیم که تشیع ادامه اسلام و رهبری حضرت امیر(ع) ادامه رهبری پیامبر اسلام(ص) است و به همین جهت تاریخ کلام شیعه را از صدر اسلام و با مدرسه مدینه نبوی آغاز کرده‌ایم.

اولین امامی که راجع به این مسئله بحث کرده است که در یک زمان، دو امام حضور نخواهند داشت، امام صادق(ع) است. ممکن است برای بعضی این سؤال پیش بیاید که اگر این مسئله جزء اعتقادات شیعه است، چرا علی بن ابی‌طالب(ع) یا دیگر ائمه(ع) قبل از امام صادق(ع) این را نگفته‌اند. این جاست که با تحلیل‌های تاریخی می‌توان نشان داد که این مسئله چرا و چگونه به وسیله زیدیه طرح شده

وی با بیان این که عصر حضور شامل چهار مدرسه مدینه، بغداد، کوفه و قم خواهد بود، عنوان کرد: ما عصر حضور ائمه معصومین(ع) را با توجه به شرایط گوناگون حاکم بر دوره 250 ساله حضور آنان، به چند دوره تقسیم کرده‌ایم و ضمن تبیین ملاک‌ها و معیارهایی که براساس آن‌ها، دوره‌ای را از نقطه‌ای خاص آغاز و در نقطه‌ای خاص به پایان رسانده و به عنوان یک مدرسه مطرح کرده‌ایم، بررسی خود را در مورد ویژگی‌های هر مدرسه، خدمات و حسنات، آفات و کاستی‌ها، آثار و تألیفات، شخصیت‌ها و مباحث مطرح ارائه خواهیم کرد.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی افزود: این موارد در هر کدام از این مدارس، به صورت دقیق و جزیی، بیان و مورد بررسی و تحلیل قرار خواهد گرفت و جایگاه هر مدرسه در سیر تحول کلام شیعه مشخص خواهد شد.

جبرئیلی درباره پروژه بازخوانی کلام شیعه و مقتضیات چنین پژوهشی گفت: ما در این پروژه نسبتاً مفصل، از ابعاد مختلف تاریخی و حدیثی و کلامی به آراء کلامی شیعه و شیعیان می‌پردازیم و در واقع سعی خواهیم کرد با نگاهی تاریخی، یک دوره از کلام شیعه را از ابتدا تا عصر حاضر مورد بررسی قرار دهیم. این کاری است که تا به حال انجام نشده است.

این محقق و پژوهشگر با اشاره به ضرورت مراجعه به کتب روایی و رجالی در تدوین دفتر اول که درباره عصر حضور ائمه(ع) است و دشواری رصد کردن و تتبع کتب مختلف برای ارائه چنین پژوهشی، گفت: سعی من این بوده است که چنین کاری را انجام دهم و برای مثال علاوه بر احتجاجات و بحث‌های نقل شده از سوی ائمه معصومین(ع)، زندگی‌نامه آنان در بحارالانوار را نیز مورد مطالعه قرار داده‌ام و با فهرست‌بندی بعضی از عوامل و مؤلفه‌ها، نشان داده‌ام که هر امامی به دلایل خاصی حرف‌هایی زده که امام قبلی شاید نگفته است. این نوع کار، گاهی مورد غفلت قرار گرفته و منجر به قضاوت‌های ناروا درباره عقاید شیعه شده است.

جبرئیلی ادامه داد: برای مثال، امام صادق(ع) اولین امامی هستند که راجع عدم حضور دو امام در یک زمان سخن گفته‌اند. ممکن است برای بعضی این سؤال پیش بیاید که اگر این مسئله جزء اعتقادات شیعه است، چرا علی بن ابی‌طالب(ع) یا دیگر ائمه(ع) قبل از امام صادق(ع) این را نگفته‌اند. این جاست که با تحلیل‌های تاریخی می‌توان نشان داد که این مسئله چرا و چگونه به وسیله زیدیه

طرح شده و ضرورت پاسخ‌گویی به شبهات مطرح از سوی آنان بوده است که به صورت‌بندی این مسئله توسط امام صادق(ع) در این قالب و بیان این که وجود دو امام در دو مکان و در يك زمان امکان ندارد، منجر شده است.

وی در پایان با اشاره به فرضیه‌ای که در سال‌های اخیر در نظر داشته است، عنوان کرد: این فرضیه که با گذر زمان و مطالعات بیشتر به مرور محرزتر شده، این است که علم کلام و عقاید شیعه، يك علم مستقل و پویاست که حرکتی مستمر داشته و به اقتضای زمان به درجاتی از کمال رسیده است و من سعی کرده‌ام این امر را در کارهایی که در کلام شیعه ارائه داده‌ام، نشان دهم و با همین رویکرد است که سیر تاریخی کلام شیعه را به دوره‌هایی تقسیم و ویژگی‌ها و وضعیت علم کلام را در هر دوره مورد بررسی قرار داده‌ام.